
ouderschap is vaderschap of moederschap

May Michielsen

En vader of moeder worden is een ander proces. Het heeft uiteraard ook zijn gelijkenissen, maar er zijn toch ook nogal wat fundamentele verschillen: In deze lezing wil ik die verschillen belichten, zowel op het vlak van de biologie, de psychologische ontwikkeling, de culturele en maatschappelijke verschillen en de gevolgen voor de balansen daarvan. Ik wil tenslotte ook nog stilstaan bij de consequenties voor de hulpverlening van dit alles.

Er zijn de **biologische, existentiële verschillen** tussen vader en moeder zijn. (Michielsen, 1995)

Als een man en een vrouw samen een kind wensen, zijn de consequenties van die keuze in eerste instantie voor de moeder veel groter dan voor de vader. Zij draagt het kind negen maanden lang en zij brengt het ter wereld, met alle fysieke ongemakken, gezondheidsrisico's en baringspijn, die een zwangerschap meebrengt.

Als het niet de bedoeling was om een kind te verwekken, draagt de vrouw onontkoombaar de gevolgen van een "ongelukje". Zij kan onder het moederschap niet meer uit, ook niet als zij het kind na de geboorte afstaat, ook niet als zij een abortus laat doen.

Deze investering van de moeder komt velen ten goede. De moeder schenkt haar kind het leven. Zij schenkt de vader een kind. Zij schenkt de maatschappij een toekomst. Het kind, de vader en de maatschappij komen dan ook bij haar in de schuld te staan. Onze maatschappij lost deze schuld in door steunende en beschermende maatregelen voor moeders en kinderen: kraamhulp, kinderbijslag, het huwelijk als instelling, enz.. Het kind zal zijn schuld inlossen door zijn bestaan en zijn loyaliteit. De vader kan deze schuld inlossen door voor moeder en kind de zgn. mantelzorg op te nemen: de materiële omstandigheden en het financieel onderhoud. Dit was tenminste zo tot enkele tientallen jaren geleden. Intussen is er door de emancipatie van de vrouw en door een betere anticonceptie ook daarin heel wat in beweging. Daar kom ik straks op terug.

Haar investering door zwangerschap en geboorte maakt een moeder tegelijk zwak en sterk: zij is door fysiologische en psychologische factoren dikwijls minder weerbaar, maar in de balans van geven en nemen tussen haar en haar context verwerft zij een **vergroott recht om te ontvangen**. (Nagy, 1977)

Voor mannen is een kind verwekken biologisch gezien een veel vrijblijvender zaak. Zij hebben veel meer keuze of en in hoeverre zij het vaderschap over hun kind willen opnemen. Zij kunnen vader zijn zonder dat ze het weten, en als zij het weten kunnen zij het ontkennen en aan de consequenties ervan ontkomen.

Zij worden niet gedwongen tot verantwoordelijkheid vanuit de biologie, en zijn daarom dus veel meer aangewezen op wat de cultuur daarin voorschrijft.

Laat ons even kijken naar de zwangerschap als de periode van overgang, in het geval dat beide ouders het kind wensen, en het binnen hun partnerschap zal geboren worden. Ook dan is dit proces vanuit de biologische verschillen toch behoorlijk anders voor aanstaande vaders en moeders,

Ik schets eerst het proces van de MOEDER: (Brazelton en Cramer, 1990, p. 30-43/ Washbourn, 1977, p. 93-127)

De zwangerschap is wellicht de meest ingrijpende ervaring, die vrouwen kunnen meemaken, zowel fysisch als psychologisch. Het brengt intense en zeer ambivalente gevoelens met zich mee. Plaats geven aan die ambivalentie is dan ook een van de belangrijkste regels als het gaat over het begeleiden van zwangere vrouwen.

Stadium 1: Ik krijg een kind.

Na een fase van euforie (tenminste als het kind gewenst en verwacht is) gaat deze dikwijls snel over in een besef van verantwoordelijkheid. De afhankelijkheid van de eigen ouders maakt plaats voor verantwoordelijkheid. Hun tweerelatie moet uitgroeien tot een driehoeksverhouding.

Er is een groot verlangen om een volmaakte baby te baren en een ideale moeder te zijn, en die gaat natuurlijk meteen gepaard met een grote angst voor de eigen ontoereikendheid, en met angst voor een baby met gebreken of afwijkingen. Deze angsten blijven de ganse zwangerschap op de voor- of de achtergrond aanwezig, en zullen hanteerbaarder zijn, naarmate ze mogen gevoeld en uitgesproken worden. Het verlangen om een ideale moeder te zijn, én de angst om daarin te kort te schieten zullen des te groter zijn naarmate de moeder een ontoereikend voorbeeld heeft gehad in haar moeder.

Deze sterke ambivalentie maakt zwangere vrouwen erg open voor steun van anderen, en ook erg kwetsbaar voor negatieve beïnvloeding. Een aanstaande moeder zoekt in die periode vaak intensief contact met deskundigen of andere ervaren moeders. Als zij een goede band heeft met haar moeder, en haar moeder als een ervaren moeder kan aanspreken, is dit een belangrijke hulpbron.

Zij is anderzijds ook geneigd zich van andere mensen, en van andere dingen in haar leven wat terug te trekken, ook van haar partner, en dus ook dikwijls van seksuele intimiteit met die partner. Haar belangrijkste taak in die periode is het aanvaarden van dat “vreemde lichaam” dat zich in haar heeft genesteld als een positief deel van zichzelf.

Stadium 2: de eerste bewegingen van een afzonderlijk wezen.

Vanaf dan neemt het hechtingsproces én het scheidingsproces een aanvang, omdat er vanaf dan sprake is van een afzonderlijk wezen en dus van een relatie.

Als de behoefte van de moeder aan afhankelijkheid en symbiose te groot en niet bevredigd is, zal ze haar kind ervaren als een rivaal. Het moederen wordt dan een te zware belasting.

Maar als het goed gaat, zal die terugkeer naar de symbiotische identificatie met de baby leiden tot hernieuwde geestelijke energie en een bron zijn van empathische kennis over de baby.

Erkenning van de vader helpt een moeder de baby als losstaand van zichzelf te gaan zien. Als zij blijft bedenken dat haar zwangerschap het resultaat is van een handeling van de vader en van haar zelf en, in het ideale geval, ook van het verlangen naar een kind van de vader, zal zij niet alleen verantwoordelijk zijn voor dit kind. Dit kan haar vrees tekort te schieten en haar zorg over haar nieuwe rol verlichten.

Bij gekozen éénouderschap van de vrouw bestaat dan ook het gevaar dat de exclusiviteit haar angsten en twijfels, en haar verwachtingen zal versterken.

Stadium 3: kennis vergaren over de aanstaande baby.

In deze laatste maanden gaan ouders de baby steeds meer als een afzonderlijk wezen zien. Er wordt een naam gekozen, het huis wordt heringericht, er worden plannen gemaakt voor zwangerschapsverlof, enz.. De foetus begint ook steeds meer zijn rol te spelen en zich te manifesteren als een persoonlijk wezentje. De moeder gaat de reacties van haar kind op prikkels en zijn levensritme herkennen, en zich daarop instellen. Ze zal die reacties van het kind gaan interpreteren en de toekomstige baby een temperament, een karakter en een geslacht toekennen. Hoe meer de moeder zich het ongeboren kind kan voorstellen als een competent en op anderen reagerend individu, hoe meer vertrouwen zij zal hebben in het vermogen van de baby de weeën en de bevalling te doorstaan.

Stadium 4: de geboorte.

De geboorte vraagt weer om een aantal nieuwe taken:

- De schok van de anatomische scheiding verwerken, en het verlies van de eenheid met de foetus.
- De aanpassing aan dit nieuwe wezen, met zijn eigen specifieke karakter en eigenschappen en de rouw om het verlies van het gedroomde kind. Voor alle ouders komen op het moment van de geboorte drie baby's samen: het denkbeeldige kind uit hun dromen en fantasieën, de onzichtbare, maar zeer concrete foetus, wiens eigenheid al een paar maanden steeds duidelijker werd, en de pasgeboren baby, die ze nu kunnen zien, horen en tegen zich aandrukken.
- Het verwerven van vertrouwen in de eigen competentie als moeder.
- Het leren het enorme beroep dat de volstrekt afhankelijke baby op haar doet te verdragen, en er zelfs van te genieten: ze zal bestand moeten zijn tegen de intense orale verlangens van de baby en die bevredigen met haar eigen lichaam.

Wat gebeurt er intussen met de VADER ? (Brazelton en Cramer, 1990, p. 44-52)

Ook bij de vader brengt het nieuws van zijn toekomstig vaderschap allerlei intense en ambivalente gevoelens te weeg. Hij is blij, maar ook angstig en gespleten.

Eén van de eerste reacties van de aanstaande vader is het gevoel buitengesloten te worden. Niet alleen begint zijn vrouw haar aandacht, energie en zorg op het ongeboren kind te richten. Ze wordt zelf ook nog eens het middelpunt van de aandacht van anderen. Dit kan de toekomstige vader behoorlijk van streek maken, zeker als hij vanuit zijn geschiedenis reeds pijnlijke ervaringen van uitsluiting of rivaliteit meedraagt, die niet zijn verwerkt. Dit laatste zal een belangrijke invloed hebben op zijn vermogen om zich te betrekken bij vrouw en kind door voor hen te gaan zorgen, of zijn onvermogen daartoe, waardoor hij zich terugtrekt in het gevoel te kort gedaan te zijn en in de concurrentie treedt met de foetus. Dit kan zich dan uiten in het opeisen van seksuele aandacht en bevrediging, juist omdat hij ziet dat zijn vrouw daar op dit moment niet op gericht is.

Naast het gevoel van buitengesloten te worden voelt de vader zich ook verantwoordelijk. Zijn vrouw is misselijk, vermoeid, staat voor een enorme fysische taak, en wat kan hij doen?

Waar vrouwen niet om de werkelijkheid van de zwangerschap heen kunnen, hebben mannen meer speling in de mate waarin zij betrokken zullen geraken.

In het laatste deel van de zwangerschap krijgen vaders de neiging om hun eigen relatie met hun vader nader te gaan onderzoeken. Ze voelen weer extra sterk het gemis als hun vader afwezig of zeer ver was, en halen zich alle momenten van contact en zorg weer voor de geest. Niet zelden ontstaat er een verlangen naar hernieuwd contact. Zonen, die hun vader nooit gekend hebben, gaan in deze fase soms naar hem op zoek.

Kijken we dan nu even naar de **psychologische ontwikkeling** van vader en moederschap. (Brazelton en Cramer, 1990, p. 19-29/ Washbourn, 1977, p. 128-144)

Het proces van vader of moeder worden neemt eigenlijk zijn aanvang vanaf de geboorte van de toekomstige ouders.

Er vormt zich in het kind een beeld over zijn relatie met vader en moeder, dat de basis vormt voor de latere relatie van dit kind als ouder met zijn of haar kind. Het kind zal zich voortdurend tegenover dat beeld verhouden, als het zelf ouder wordt.

Dit beeld krijgt een verbale en bewuste component vanaf het moment dat een kind begint te fantasieren over “als ik later kinderen zal hebben.”

Een kleuter, die aan haar mama zegt: “Ik wil later net zo’n lieve mama worden als jij.”, en daarin oefent door haar pop of troetelbeer liefdevol in zijn bedje te stoppen.

Een puber, die wrokkig bedenkt dat hij later voor zijn kinderen meer begrip en inleving zal opbrengen, of dat hij nooit met zijn vrouw wil ruzie maken, waar de kinderen bij zijn.

Een pril en verliefd koppeltje dat plannen maakt over veel kinderen om hun liefde voor elkaar te uiten. Het zijn allemaal momenten waarin het latere ouderschap van deze opgroeiende kinderen wordt voorbereid.

In het verlangen naar een kind weerspiegelt zich dus het ganse leven van de ouder: diens ervaringen van binding en scheiding met de eigen ouders, de bevrediging en tekorten daarin, de ervaring van het moeten delen van de ouder met de andere ouder. Allerlei onbevredigde behoeften, kwetsuren en tekorten uit de kindertijd en adolescentie maken deel uit van het verlangen om zwanger te worden, en kunnen op die manier ook getransformeerd en geheeld worden.

In het verlangen om vader of moeder te worden speelt de identificatie met de eigen ouders een belangrijke rol.

In het verlangen naar een kind beleeft een **vrouw** een dubbele identificatie: ze zal zich tegelijk identificeren met haar eigen moeder, en met haar kind, en zo de rollen en eigenschappen van zowel moeder als baby spelen en uitwerken, op basis van ervaringen uit het verleden met haar moeder en zichzelf als baby.

Als een kind gekoesterd wordt, zal het ook de fantasie ontwikkelen zelf te willen koesteren. Een meisje zal door imitatie van vrouwen uit haar omgeving leren hoe moederfiguren zich gedragen. Haar omgeving zal verrukt zijn over haar imitaties, ze aanmoedigen en zo haar identificatie met haar

moeder en moederende figuren versterken. Dit verzorgende en koesterende bezig zijn met poppen en knuffeldieren bereikt een hoogtepunt in het tweede levensjaar, waar het samenhangt met het streven van de peuter naar autonomie.

Een vrouw, die als baby en kleuter dus betrouwbare zorg en koestering van haar moeder of moederende figuren uit haar omgeving heeft ontvangen, heeft daardoor als vanzelf in haar lijfelijke gewaar zijn, in haar gebaren, haar ritme, haar manier van kijken en haar stem een aantal vaardigheden overgenomen. Het koesteren van haar kind als moeder zal dan een soort herontdekking zijn van wat ze eigenlijk diep in zich al kent en kan.

Voor een moeder, die die vroege training niet heeft gehad, zal dit leerproces moeizamer verlopen. Zij zal dit systematisch moeten leren, en daar veel modellen en hulp bij nodig hebben.

En hoe werkt dit dan bij **mannen** ?

Ook het jongetje gaat het koesterende gedrag van moeder overnemen en in zijn spel imiteren. Hij zal zich eerst ook met moeder identificeren, maar gaandeweg moet hij de kernidentificatie met moeder zien te integreren in zijn toenemende identificatie met vader. Vanuit de wisselwerking van die tegengestelde krachten, ontwikkelt zich zijn identiteit. De oplossing van deze zogenaamde “mannelijkheidspadox” zal mede vorm geven aan zijn vaderschap. Deze “oplossing” is uiteraard afhankelijk van het voorbeeld van zijn ouders, en de verhouding tussen hen. Als zijn vader hem een voorbeeld geeft van vrouwen niet ernstig nemen, en hem aanspreekt om “een echte man” te zijn (in de betekenis van zeker niet vrouwelijk, want dat is niet waardevol), kan deze “mannelijkheidspadox” opgelost worden door het ontwikkelen van extreem macho gedrag, waarbij de jongen alle vrouwelijkheid en koesterende eigenschappen, die hij in relatie met zijn moeder heeft ontwikkeld, in zichzelf afzweert.

Als zijn moeder hem blijft aan zich binden, en hem geen kans geeft tot identificatie met mannen, zal hij het moeilijker hebben om een gevoel van zelfwaarde als man te ontwikkelen. Dit kan leiden tot afgunst op vrouwen en hun vermogen tot het baren van kinderen, wat het voor deze man moeilijk zal maken om een steunende aanwezigheid te zijn bij zijn zwangere of berende vrouw.

Een goede oplossing van de mannelijkheidspadox leidt ertoe dat de jongen een vader wordt, die ook kan koesteren, zich met de zwangerschap van zijn vrouw kan identificeren en een bijdrage kan leveren tot de opvoeding in loyale samenwerking met zijn vrouw. Deze oplossing is mogelijk daar waar de zoon ouders heeft, die hem laten zien dat zowel de vrouwelijke als mannelijke aspecten waardevol zijn. Dit betekent niet noodzakelijk dat zij de zorg en het kostwinnerschap delen en uit het klassieke rolpatroon treden, maar wel dat zij elkaar respecteren en erkennen in hun beider bijdragen aan het grootbrengen van hun kinderen, en dat zij hun eigen aandeel daarin opnemen vanuit keuze.

Vanwege die dubbele identificatie is de mannelijke identiteit kwetsbaarder, zegt men in de psychologie. Ik denk dat dit dan zeker geldt voor het vaderschap.

Deze kwetsbaarheid van het vaderschap leidt dikwijls voor het kind tot situaties van gespleten loyaliteit. De moeder geeft vader geen kans. Vader geeft zichzelf geen kans.

Dan komen we nu aan de **culturele en maatschappelijke factoren**, die verschil maken voor vader- of moederschap. (Carter en Mc Coldrick, 1989, p.43-48/ Spruyt et al., 1991, p.17-31)

Uiteraard komen we dan meteen terecht bij de man-vrouw-rolpatronen, de vrouwenemancipatie, de verdeling van zorg in het gezin en kostwinning, enz...

Traditioneel nemen in alle culturen de vrouwen de nestzorg, en de mannen de mantelzorg. Die duidelijke rolverdeling vindt dan ook plaats in een maatschappelijke context van vrouwen, die in die nestzorg met elkaar samenwerken, en mannen die in die mantelzorg met elkaar samenwerken. De partnerrelatie heeft in zulke maatschappij een totaal andere invulling.

In onze maatschappij met een teloorgang van de uitgebreide familie en het zich steeds meer afbakenen van het paar en het kerngezin, komt er steeds meer druk te liggen op de partnerrelatie, die alle behoeften aan intimiteit, steun en acceptatie moet invullen. Daarnaast zijn vrouwen steeds meer aan de zogenaamde mantelzorg gaan deelnemen, en eisen nu ook van mannen dat die steeds meer de nestzorg gaan delen. Ook dat is een grote druk op partnerschap vandaag, en een grote bron van ontevredenheid van vrouwen. Deze ontevredenheid neemt bij vele vrouwen zeer snel toe als er kinderen komen.

Studies tonen aan dat juist de overgang naar ouderschap leidt tot een terugkeer naar de traditionele sekse-rollen, ook bij paren, die beiden werken en die voordien een min of meer gelijkwaardige

taakverdeling hadden. Dit leidt bij vele vrouwen ook tot een daling in de tevredenheid over het partnerschap, en niet zelden tot crisissen en scheidingen.

Dit thema zal uiteraard uitgebreid aan bod komen in de volgende studiedag over het gezin met kleine kinderen.

Waar ik hier even uitgebreider op wil ingaan is het grote verschil in overgangsfasen in de verschillende sociale lagen van de bevolking.

Carter en Mc Coldrick maken in hun boek "The Changing Family Life Cycle" een vergelijking van de laagste met de hoogste socio-economische klassen, en hoe deze beide afwijken van de midden-klasse in de fasering van ouder worden.

VERGELIJKING VAN DE STADIA IN DE LEVENSCYCLUS VAN HET GEZIN

Leeftijd	Hoge inkomensklasse	lage inkomensklasse
12-17	<ul style="list-style-type: none"> - Voorkomen van zwangerschap - afstuderen middelbare school - ouders ondersteunen steeds grotere - onafhankelijkheid van het kind 	<ul style="list-style-type: none"> - Eerste zwangerschap - poging tot volhouden van de leerplicht - Grote controle tot aan de zwangerschap
18-21	<ul style="list-style-type: none"> - Voorkomen van zwangerschap - verlaten van het ouderlijk huis - wennen aan alleen leven 	<ul style="list-style-type: none"> - tweede zwangerschap - stoppen met school - jonge moeder krijgt status van volwassene in ouderlijk gezin
22-25	<ul style="list-style-type: none"> - Voorkomen van zwangerschap - ontwikkelen van beroepsidentiteit - strikte scheiding van ouderlijk huis begin ernstige relatie 	<ul style="list-style-type: none"> - eventueel derde zwangerschap - huwelijk - verlaten van ouderlijk huis om een stiefgezin te vormen - de relatie met familie blijft zeer sterk
26-30	<ul style="list-style-type: none"> - Voorkomen van zwangerschap - huwelijk - intens engagement in werk van beide partners 	<ul style="list-style-type: none"> - Scheiding van echtgenoot - moeder wordt gezinshoofd, ingebed in ruimere familie
31-35	<ul style="list-style-type: none"> - eerste zwangerschap - meer contact met ouders als grootouders -differentiatie van carrière en opvoeding van de kinderen tussen man en vrouw 	<ul style="list-style-type: none"> - Eerste kleinkind - moeder wordt grootmoeder en zorgt voor dochter en haar kind

Sociale klasse en de overgangsfase van ouder worden: Afwijkingen van de middenklas-norm.

- In de hoogste klassen, waar vrouwen het langst gestudeerd hebben, vinden we uitstel van ouderschap. De partners hebben reeds een lange periode van alleen wonen achter de rug en nemen tijd om zorgvuldig en kieskeurig naar een partner te zoeken. Nadruk op werk en zelfontplooiing, ook in het partnerschap, en minder nadruk op de ouder-kind relatie : het voordeel dat ze een aantal behoeften uitgebreid hebben uitgeleefd.- Nadeel dat ze een vast systeem hebben en moeilijker om plaats te maken voor kinderen.

- Niet bij lagere socio-economische klassen: vrouwen krijgen jonger kinderen, dikwijls buiten een huwelijk: Eenouderschap van ongehuwde adolescente moeders in armoede-situaties. De fazen van het huis uit gaan, alleen wonen en partnerkeuze worden voorafgegaan door het krijgen van een kind. Deze fazen moeten als moeder doorgemaakt worden. Centrale relatie wordt moeder-dochter ipv man-vrouw. De biologische vader van het kind krijgt en neemt geen verantwoordelijkheid voor het kind.

WEDERZIJDSE VERDIENSTEN VAN VADER EN MOEDERSCHAP

DE ROL VAN DE VADER ALS VADER IN RELATIE MET ZIJN KIND EN DE MOEDER ALS DEURWACHTER IN DIE RELATIE.

De psychoanalyse, die toch de basis heeft gevormd voor de ganse ontwikkelingspsychologie, spreekt over de vader als wetshandhaver, de spreekbuis van de realiteit en de drager van het mes, waarmee de navelstreng wordt doorgesneden. Er wordt vrijwel niet gesproken over een primaire, pre-oedipale liefde van een kind voor de vader, en nog minder over vaders, die zich op een positieve wijze en al heel vroeg hechten aan hun kind.

Recentere onderzoeken hebben aangetoond dat de vader een rechtstreekse invloed uitoefent op de ontwikkeling van het kind, versterkt door zijn binding met het kind vanaf de zuigelingenperiode. Deze binding wordt mogelijk gemaakt door de opstelling van de moeder tegenover de rol van de vader. Moeders zijn deurwachters, die de band tussen vader en kind kunnen versterken of verzwakken. Sommige moeders hebben, ter bevrediging van hun eigen behoeften, de neiging zich te mengen in de band tussen kinderen en hun vaders, alsof het feit dat het kind zich losmaakt uit de symbiotische eenheid een bedreiging vormt. De eigen ervaring van moeder in de driehoek met haar ouders, en de gespleten loyaliteit, die daar eventueel heeft geheerst, zijn van grote invloed op het vermogen van moeder om het kind met zijn vader te verbinden.

Niet alleen psychologisch, maar ook juridisch loopt de band van de vader met zijn kind noodgedwongen steeds langs de moeder om. Als ze niet getrouwd zijn moet de moeder hem de toelating geven om het kind te erkennen. Als ze wel getrouwd zijn, is hij automatisch vader van het kind van zijn vrouw, ook als het kind niet door hem verwekt is.

Mannen, die vaderen over kinderen, waarvan ze niet de biologische vader zijn, (en die zijn er veel meer dan moeders in dat geval) doen dit omwille van hun relatie met de moeder van die kinderen. Het partnerschap moet hier dan ook de energie voor het vaderschap leveren.

DE ROL VAN DE VADER ALS HULPBRON VOOR ZIJN VROUW IN HAAR MOEDERSCHAP

Het verloop van de zwangerschap, de bevalling en de beginnende binding van de moeder met haar kind, worden sterk beïnvloed door de houding van de vader. De aanwezigheid en de liefhebbende steun van de vader helpen een vrouw bij het proces van het moeder worden.

Hierover zijn een aantal onderzoeken bekend:

- Aanwezigheid van de vader bij weeën en bevalling leidt tot minder pijn bij de bevalling en een positievere beleving van het gebeuren bij de vrouw. Vertrouwen in zichzelf en in haar lichaam hangt samen met het krijgen van liefde en steun van anderen, en met name van de vader. Op die manier is de geboorte van een kind niet alleen een persoonlijke verdienste van de vrouw, maar een wederzijds succes van twee mensen.
- Er werd een sterke correlatie vastgesteld tussen de door moeder ervaren betrokkenheid van de vader bij de zwangerschap enerzijds, en de klinische waarnemingen van de mate waarin zij zelf bij het kind betrokken is gedurende de eerste vier jaar anderzijds.

Aangezien het hulpcircuit van de uitgebreidere familie (en dan vooral de vrouwelijke familie) in onze maatschappij steeds meer wegvalt, worden vaders steeds belangrijker bij het ontwikkelen en vasthouden van moederlijke vaardigheden bij hun vrouw. Als het paar ook een intieme liefdesrelatie met elkaar blijft onderhouden, zal de moeder meer geneigd zijn de baby met hem te delen, en haar relatie met het kind minder exclusief te maken.

Omgekeerd voelen vaders zich door hun betrokkenheid bij zwangerschap en bevalling uiteraard steviger in hun schoenen staan als participerende, actieve en handelende personen, zodat de kans dat ze zich buitengesloten voelen, kleiner is. Zij bereiden zich voor op een directere rol na de geboorte van het kind. Zo is hun actieve aanwezigheid op twee manieren lonend: hun eigen band met hun vrouw blijft in stand en zij beginnen de vreugde van het vaderschap te smaken.

De keerzijde daarvan is uiteraard dat het evengoed geldt dat mannen- vaders een zeer sterk destabiliserende invloed kunnen hebben in het gezin en op hun partner.

De macht van de vader om een zwangere vrouw in de steek te laten, zijn kinderen te verlaten, alle verantwoordelijkheid voor hen af te schuiven en de eventuele maatschappelijke en financiële afhankelijkheid van de moeder uit te buiten correspondeert met de macht van de moeder om de zorg voor de kinderen als haar monopolie op te eisen, de man daarin geen enkele verantwoordelijkheid toe te staan en de zo veel kwetsbaarder band tussen de vader en haar kinderen te dwarsbomen. Deze macht geeft beide ouders mogelijkheden tot misbruik, waarvoor de kinderen de rekening betalen, én geeft beide ouders mogelijkheden om tegenover elkaar en hun kinderen verdienste te verwerven door deze macht niet te misbruiken en elkaar vertrouwen te geven en betrouwbaar te zijn.

Wat kunnen we hieruit besluiten voor onze **hulpverlening** ?

Wat is belangrijk in het ondersteunen en bevorderen van betrouwbaar moederschap?

- Een stabiele partnerrelatie, die haar energie geeft om haar moederschap en de beschikbaarheid, die dat vraagt, op te brengen, i.p.v. al haar energie beneemt, zodat er geen meer overblijft om te investeren in het moederschap.
- Een goede moeder- dochter relatie, zeker bij gebrek aan vaderschap of betrouwbaar vaderschap. Al wat dus kan bijdragen aan het verbeteren van de moeder- dochterrelatie, zodat grootmoeder een hulpbron kan zijn, is meegenomen. Dit geldt ook als de grootmoeder dit niet meer kan zijn in de zin van reële hulp, maar als het gaat over het anders leren kijken naar de balans van geven en nemen tussen hen.

- Een ondersteunende relatie van de moeder met andere vrouwen in een uitgebreider netwerk: hulpverleners, groepswork met vrouwen.
- Een hulpverlener, die kan omgaan met ambivalentie, en die gericht is op het positieve, d.w.z. die weet aan te sluiten bij de motivatie van de moeder om de roulerende rekening te stoppen, en ook oog heeft voor de onmacht van de moeder om dat te realiseren.
- Een maatschappelijke context, waarin beseft wordt dat de kwaliteit van moederschap een belangrijke invloed heeft op de toekomst, en die bereid is daartoe investeringen te doen: ik denk dan aan arbeidsherverdeling, voldoende kinderopvang, maar ook voldoende middelen voor gezinsondersteunende hulpverlening.

Wat is belangrijk in het ondersteunen en bevorderen van betrouwbaar vaderschap?

- Een stabiele partnerrelatie, waarin hij van zijn vrouw ruimte krijgt, en zelfs aangesproken wordt om actief als vader te investeren naar zijn of haar kinderen. Hulpverleners zijn dikwijls geneigd om afwezige vaders exclusief verantwoordelijk te maken daarvoor, en niet te zien wat ook het aandeel van de moeder hierin is.
- Een goede vader- zoon relatie, waar de vader een model en een steun in vindt om te investeren als vader. Bij gebrek aan een goede vader- zoon relatie, een proces van herbekijken en verwerken van de kwetsuren in die relatie, die kansen biedt om het beter te kunnen mogen en kunnen doen dat de eigen vader.
- Een kring van mannen- vaders (vrienden, broers, collega's) die actief vaderschap ondersteunen, en zeker niet afdoen als "onmannelijk". Ook voor vaders belang van groepswork en vaders investeringen vragen i.v.m. kind en hulpverlening aan het kind.
- Een hulpverlener, die niet bang is van mannen en stevig weet leiding te nemen, zodat zij de kans neemt en krijgt om de vader te erkennen en aan te spreken. In vele migranten culturen betekent dat per definitie een mannelijke hulpverlener.
- Een maatschappelijke context, die het belang van vaderschap onderschrijft door, het lijkt wat paradoxaal, volledige gelijkschakeling van mannen en vrouwen in het arbeidsproces.

May Michielsen is klinisch psychologe. Heeft een opleiding Partnertherapie, Gestalt en Psychosynthese, en contextuele therapie. Docente voortgezette opleiding gezinsbegeleiding. Is Coordinator, staflid en opleider in Leren over leven.

LITERATUUR

- Boszormenyi-Nagy I., Mann und Frau: Verdienstkorten in den Gelechtsrollen, Familiendynamik, 1977.
- Brazelton T.B. en Cramer B.G., De eerste band: Ouders, kinderen en hun vroegste binding, Bosch en Keuning, 1990.
- Carter B. en Mc Coldrick M., The Changing Family Life Cycle: a Framework for Family therapy, Allyn and Bacon, 1989.
- Michielsen M., Contextuele hulpverlening aan mannen als vaders en zonen, Lezing voor de studiedag van Leren over leven "Tussen boeman en superman", 14 november 1995.
- Spruyt E. e.a., Psychologie van het gezin, zicht op huwelijk en relaties, Teleac, 1991.
- Washbourn P., Fasen in het leven van de vrouw, Lemniscaat, 1977.